РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Нікіфорової Анастасії Юріївни «Діяльність правоохоронних органів щодо запобігання створенню непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» у галузі знань 26 «Цивільна безпека»

Актуальність обраної теми дослідження. Дисертація Анастасії Юріївни Нікіфорової присвячена актуальному науково-прикладному завданню вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо запобігання створенню непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань. Обрана проблематика має особливе значення в умовах воєнного стану, коли такі формування використовуються для підтримання окупаційного режиму, здійснення насильства, примусового залучення населення до протиправної діяльності та забезпечення військових інтересів держави-агресора. За цих обставин наукове обґрунтування способів своєчасного виявлення організаційних осередків, каналів вербування, фінансування й озброєння становить необхідну передумову підвищення спроможності правоохоронної системи захищати громадську безпеку.

У цьому контексті доволі переконливим є наведене дисертанткою обґрунтування зміни характеру відповідних загроз після початку повномасштабного вторгнення. Дисертантка розкриває включення незаконних формувань до військово-окупаційного механізму, розширення їх функцій та використання цифрових засобів координації. Позитивної оцінки щодо актуальності та своєчасності теми заслуговує застереження, що зменшення кількості облікованих кримінальних правопорушень саме по собі не доводить зниження небезпеки таких формувань. Цей підхід спрямовує дослідження на аналіз реальних організаційних змін і прихованої ресурсної інфраструктури, що особливо важливо за обмеженого доступу до тимчасово окупованих територій.

Актуальність роботи посилюється й потребою розмежовувати протиправну збройну самоорганізацію та законну участь населення в обороні України. Зокрема дисертантка звертає увагу на необхідність охорони прав осіб, які діють у складі законних добровольчих формувань або реалізують право на захист від збройної агресії. Така постановка питання є виправданою, адже ефективність запобіжної діяльності має поєднуватися з правовою визначеністю, індивідуалізацією відповідальності та недопущенням необґрунтованого втручання в правомірну оборонну діяльність.

Отже, тема дисертації відповідає нагальним потребам правоохоронної практики, а її опрацювання є своєчасним і науково виправданим.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано з урахуванням положень Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020; Стратегії боротьби з організованою злочинністю, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1126-р; Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як складової сектора безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023; тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок МВС України на 2020-2024 та 2025-2029 роки. Дослідження виконано в межах комплексної науково-дослідної теми Донецького державного університету внутрішніх справ «Теоретичні та практичні проблеми державотворення, реформування права та правоохоронної системи в контексті євроінтеграційного вибору України» на 2020-2024 роки (державний реєстраційний номер 0120U105582), а також прикладної науково-дослідної роботи «Організаційні, правові та тактичні засади протидії організованій злочинній діяльності» на 2024-2028 роки (державний реєстраційний номер 0123U104250). Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради Донецького державного університету внутрішніх справ 28 листопада 2023 року (протокол № 6).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших монографічних досліджень, в якому реалізовано теоретико-прикладний підхід до діяльності правоохоронних органів щодо запобігання створенню непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань із визначенням шляхів реалізації низки праксеологічних завдань в умовах воєнного стану. До найбільш значущих наукових положень, що визначають новизну дисертації, належать такі:

вперше:

– розроблено комплексну методику діяльності правоохоронних органів щодо запобігання створенню НЗВЗФ в умовах воєнного стану, яка ґрунтується на характеристиці діянь, передбачених ст. 260 КК України, та охоплює: кількісні й якісні показники, що характеризують їх стан і тенденції; детермінанти, що зумовлюють створення та функціонування НЗВЗФ; значущі ознаки організаторів, керівників та інших учасників, зокрема готовність діяти в організаційній структурі військового типу на засадах єдиноначальності, підпорядкованості та дисципліни, проходити військову, стройову чи фізичну підготовку й виконувати визначені керівництвом завдання; систему суб'єктів запобігання, їхню компетенцію та взаємодію; узгоджений комплекс правових і організаційних заходів запобігання;

– узагальнений зарубіжний досвід дозволив сформувати комплексну організаційно-аналітичну модель діяльності правоохоронних органів щодо запобігання створенню НЗВЗФ в умовах воєнного стану, яка поєднує постійне міжвідомче оцінювання загроз за методологією SOCTA, партнерську взаємодію поліції з військовими адміністраціями та територіальними громадами, OSINT-аналіз, узагальнення інформації про вербування, фінансування, озброєння, транскордонні переміщення і цифрову координацію, а також застосування методів community policing, ситуаційного та просторового запобігання з метою нейтралізації організаційної, кадрової, фінансової, матеріально-технічної й інформаційної інфраструктури НЗВЗФ та відновлення безпечного середовища на деокупованих і прифронтових територіях;

– запропоновано програмно-правовий механізм запобігання створенню НЗВЗФ в умовах воєнного стану й післявоєнного відновлення України шляхом розроблення та прийняття комплексу взаємоузгоджених стратегічних і планових документів (Стратегія протидії злочинності в Україні до 2035 р., Комплексний план запобігання кримінальним правопорушенням на 2027–2035 рр., регіональні плани запобігання створенню НЗВЗФ), положення яких мають ураховувати безпекову специфіку прифронтових, прикордонних і деокупованих територій;

– науково доведено доцільність запровадження у оперативно-розшукову практику запобігання створенню НЗВЗФ стратегії випередження, яка передбачає такі напрями: пошуковий – виявлення та припинення дій із добору й вербування учасників, формування системи командування та підпорядкування, організації військової підготовки, фінансування, озброєння й матеріально-технічного забезпечення; установлення організаторів, керівників, інших учасників, зовнішніх координаторів і каналів цифрового управління; виявлення місць підготовки та зберігання зброї, перекриття каналів її незаконного переміщення; викриття способів маскування НЗВЗФ під виглядом зовнішньо правомірної діяльності, приховування персонального складу, ресурсної бази та засобів зв’язку, а також недопущення відновлення законспірованих осередків на деокупованих територіях; перевірочний – перевірка інформації в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів на територіях ведення бойових дій, у прифронтових, прикордонних і деокупованих районах; інформаційно-аналітичний – одержання, систематизація та оцінювання відомостей про організацію та діяльність НЗВЗФ;

удосконалено:

– поняття «воєнізоване формування» – стійке об’єднання трьох і більше осіб, що має організаційну структуру військового типу, «збройне формування» – воєнізоване формування, яке незаконно має на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю. Визначальними ознаками таких формувань визнано відсутність передбаченої законами України правової

підстави для їх створення, стійкість, об'єднання трьох і більше осіб, організаційну структуру військового типу, єдиноначальність, підпорядкованість, дисципліну, проведення військової, стройової або фізичної підготовки, а для збройного формування – також незаконну наявність придатної для використання зброї, що забезпечує їх відмежування від законних оборонних, добровольчих, ветеранських, спортивних і громадських об'єднань;

– кримінально-правове забезпечення запобігання створенню НЗВЗФ в умовах воєнного стану шляхом доповнення ст. 260 КК України нормою (нова ч. 6), яка передбачатиме відповідальність за діяння, визначені ч.ч. 1–3 цієї статті, вчинені з використанням умов воєнного стану або збройного конфлікту в інтересах держави-агресора, її збройних формувань чи окупаційної адміністрації, якщо вони не містять складу кримінального правопорушення, за яке передбачено більш суворе покарання;

– систематизацію детермінант створення НЗВЗФ в умовах воєнного стану шляхом їх розподілу на: макрорівень – із розмежуванням об'єктивних (збройна агресія, тимчасова окупація, зовнішнє управління, руйнування інфраструктури, поширення незаконної зброї, переміщення населення, послаблення державного контролю над окремими територіями) та суб'єктивних чинників (делегітимація органів державної влади, поширення антидержавних установок та збройного насильства, деформація правосвідомості й зниження довіри до державних інституцій); мезорівень – із виокремленням воєнно-безпекових, соціально-економічних, організаційно-правових та інформаційно-технологічних чинників, пов'язаних із формуванням командної вертикалі, вербуванням та підготовкою учасників, фінансуванням, озброєнням, координацією і транскордонним постачанням ресурсів; особистісний рівень – сукупність морально-психологічних чинників, що визначають механізм залучення особи до створення та діяльності НЗВЗФ;

– праксеологічне розуміння пошукових ознак створення й діяльності НЗВЗФ, що охоплює: встановлення фактів організації, комплектування, підготовки, фінансування, озброєння або іншого забезпечення НЗВЗФ;

виявлення зброї, боєприпасів, вибухових речовин, військової техніки, документів, цифрових носіїв, засобів зв'язку та інших предметів, пов'язаних із функціонуванням формування; встановлення осіб, які можуть бути організаторами, керівниками, учасниками, фінансовими посередниками, постачальниками, свідками або потерпілими від діяльності НЗВЗФ;

дістало подальший розвиток:

– теоретичне розуміння об'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 260 КК України, відповідно до якого його основним безпосереднім об'єктом незалежно від обстановки вчинення є громадська безпека, водночас створення та діяльність НЗВЗФ під час воєнного стану в інтересах держави-агресора поряд із громадською безпекою створюють безпосередню загрозу державному суверенітету, конституційному ладу, обороноздатності й територіальній цілісності України;

– науковий підхід до криміналізації діяльності НЗВЗФ, що забезпечує можливість реагування з моменту фактичного утворення автономної організованої структури силового типу, яка набула передбачених ст. 260 КК України ознак, до вчинення її учасниками нападів, терористичних актів, диверсій, воєнних або інших тяжких чи особливо тяжких злочинів;

– визначення сучасних способів створення та забезпечення діяльності НЗВЗФ, до яких віднесено дистанційне вербування учасників, цифрову координацію, інформаційно-пропагандистське супроводження, використання електронних платіжних інструментів, надання транспортних, логістичних і комунікаційних ресурсів; обґрунтовано, що відповідні дії необхідно враховувати не як самодостатній доказ участі у НЗВЗФ, а під час установлення фактичної ролі кожної причетної особи та відмежування участі від створення, керівництва, фінансування, істотного сприяння чи пособництва;

– рекомендації до організації міжнародного співробітництва у запобіганні створенню НЗВЗФ, що передбачає використання захищеного інформаційного обміну через мережевий застосунок Європолу SIENA, обліків і каналів Інтерполу, механізмів Європолу та Євроюсту, можливостей спільних слідчих

груп, OSINT-аналізу для виявлення транскордонних каналів вербування, фінансування та озброєння, встановлення зовнішніх координаторів і способів цифрової координації НЗВЗФ, а також узгодження заходів із припинення використання таких формувань у воєнних цілях;

– характеристика сучасного стану і тенденцій створення НЗВЗФ, відповідно до якої зменшення кількості облікованих за ст. 260 КК України правопорушень в умовах воєнного стану поєднується зі збереженням високого рівня їх суспільної небезпечності, зумовленого зовнішнім управлінням, інтеграцією до військово-окупаційного механізму держави-агресора, багатофункціональністю, поєднанням політичної та корисливої мотивації, цифровізацією вербування і координації, ускладненням установлення та притягнення до відповідальності організаторів і зовнішніх координаторів, а також ризиком відновлення законспірованих осередків на деокупованих і прифронтових територіях, що потребує диференціації правового реагування з урахуванням характеру участі, виконуваної ролі та фактичного внеску кожної особи;

– структурно-функціональний підхід до диференціації осіб, які створюють НЗВЗФ, беруть участь у їх діяльності, керують ними, фінансують їх, постачають їм зброю, боєприпаси, вибухові речовини чи військову техніку або у складі таких формувань беруть участь у нападах, шляхом виокремлення їх соціально-демографічних, соціально-рольових, кримінально-правових і морально-психологічних ознак та розподілу на ситуаційний, залежний, ідейний і професійний типи, що дозволило встановити особливості мотивації, ступінь добровільності, функціональну роль і фактичний внесок особи, а також вплив воєнного стану, тимчасової окупації, пропаганди, групової залежності, спеціальної підготовки й доступу до зброї на залучення особи до НЗВЗФ.

Оцінка повноти викладу наукових положень у наукових публікаціях дисертантки. Основні наукові результати відображено у семи публікаціях: чотирьох статтях у наукових фахових виданнях України та трьох працях у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Тематика зазначених

статей охоплює основні напрями дослідження: характеристику лідерів та інших учасників незаконних формувань; криміналізацію їх створення; зарубіжний досвід правоохоронної діяльності; заходи запобігання в Україні. Така тематична побудова публікацій узгоджується зі змістом усіх розділів дисертації.

Основні положення та результати дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Сучасні виклики та загрози системі національної стійкості України» (м. Вінниця, 20 червня 2025 р.); «Глобальні виклики сучасності та шляхи їх вирішення: науковий і практичний дискурс» (м. Вінниця, 20 березня 2026 р.); «Людина, право, держава: правові та соціально-психологічні виміри» (м. Вінниця, 15 травня 2026 р.).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані висновки й пропозиції впроваджено у:

– законодавчій діяльності – під час підготовки пропозицій щодо внесення змін і доповнень до кримінального законодавства в частині уточнення ознак НЗВЗФ, диференціації відповідальності за їх створення, керівництво, фінансування та участь у діяльності, а також удосконалення підстав звільнення від кримінальної відповідальності;

– практичній діяльності правоохоронних органів України – для вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, міжвідомчих алгоритмів взаємодії, методичних рекомендацій щодо виявлення і припинення створення НЗВЗФ;

– освітньому процесі – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів із кримінології, кримінального права, поліцейської діяльності, оперативно-розшукової діяльності, а також проведення відповідних видів занять і підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів України.

Зміст та оформлення дисертації. Дисертаційна робота А. Ю. Нікіфорової складається з анотації українською та англійською мовами (стор. 2-13), списку публікацій здобувачки (стор. 14-15), змісту, переліку

умовних позначень, вступу (стор. 19-30), трьох розділів, що охоплюють вісім підрозділів (стор. 31-211), висновків (стор. 212-217), списку використаних джерел із 219 найменувань (стор. 218-241) та двох додатків (стор. 242-250). Загальний обсяг дисертації становить 250 сторінок. Структуру роботи зумовлено метою та завданнями дослідження, що забезпечує логічний перехід від теоретичних засад до кримінологічної характеристики досліджуваного явища і до обґрунтування заходів його запобігання.

У вступі обґрунтовано вибір теми, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Позитивно слід оцінити те, що дисертантка не обмежилася переліком методів наукового пізнання, а зважила кожен із них із конкретними підрозділами роботи (стор. 23-24). Докладно охарактеризовано й емпіричну базу, яку становлять матеріали 170 судових рішень за ст. 260 КК України та результати опитування 93 слідчих і 122 оперативних працівників Національної поліції України (стор. 24). Наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, відомості про апробацію та публікації (стор. 24-30) викладено чітко й відповідно до встановлених вимог.

У першому розділі «*Теоретичні засади дослідження запобігання створенню непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань*» (стор. 31-96) зосереджено увагу на стані наукового опрацювання проблематики, соціально-правових передумовах криміналізації відповідних діянь та можливостях використання зарубіжного досвіду правоохоронної діяльності.

У другому розділі «*Кримінологічна характеристика створення непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань в Україні*» (стор. 97-162) розкрито сучасний стан і тенденції створення таких формувань, систематизовано детермінанти їх виникнення та функціонування, охарактеризовано осіб, причетних до їх організації й діяльності.

У третьому розділі «*Діяльність правоохоронних органів щодо запобігання створенню не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань в Україні*» (стор. 163-211) обґрунтовано систему загальних і спеціальних заходів

запобігання, визначено напрями вдосконалення міжвідомчої взаємодії та організації діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану.

Оформлення дисертації загалом справляє позитивне враження та відповідає характеру кваліфікаційної наукової праці. Структурна побудова роботи забезпечує послідовне розкриття дослідницького задуму й узгоджується з визначеними метою та завданнями. Матеріал викладено логічно, із переходом від з'ясування теоретичних засад досліджуваної проблематики до аналізу її практичних аспектів і формулювання авторських пропозицій. Змістовний зв'язок між розділами дозволяє простежити розвиток авторської думки та сприймати дослідження як цілісну наукову працю.

Викладові притаманний науковий стиль мовлення, що виявляється в аргументованості суджень, використанні фахової термінології та стриманості оцінок. Понятійний апарат загалом застосовано послідовно, що сприяє зрозумілості викладених положень.

Позитивно слід оцінити розмежування поглядів інших дослідників і власної позиції дисертантки, завдяки чому можна простежити логіку її наукової аргументації. Посилання на використані джерела забезпечують можливість установлення теоретичного та нормативного підґрунтя сформульованих суджень.

Узагальнення наприкінці розділів відображають основні результати відповідних частин дослідження. Висновки змістовно пов'язані з поставленими завданнями й відображають результати проведеного аналізу. Анотації, перелік умовних позначень і додатки доповнюють основний текст та покращують доступність матеріалу. Загалом мовностилістичне оформлення, послідовність аргументації та організація викладу засвідчують належний рівень наукової культури дисертантки.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Подане дослідження містить необхідні зовнішні ознаки дотримання правил академічної доброчесності, зокрема посилання на праці інших дослідників, нормативні акти та судові рішення, список використаних джерел, відомості про власні

публікації. За результатами змістового ознайомлення з наданим рукописом не встановлено фактів, які давали б підстави стверджувати про порушення вимог академічної доброчесності.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації. Позитивно оцінюючи науковий рівень дослідження, вважаємо за доцільне винести на обговорення під час публічного захисту декілька положень, уточнення яких сприятиме подальшому розвитку авторської концепції:

1. На стор. 33 дисертантка зазначає, що взаємодія, як одна із засад державної політики у сфері національної безпеки, полягає в розвитку стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, зокрема НАТО та його державами-членами. Водночас подальшої конкретизації потребує вплив такого співробітництва на зниження ризику створення НЗВЗФ, обмеження їхніх можливостей та подолання наслідків їхньої діяльності в Україні. Доцільно було б розкрити потенціал цієї взаємодії через зміцнення можливостей сектору безпеки і оборони, підготовку фахівців, удосконалення захисту критичної інфраструктури, протидію гібридним загрозам та підвищення стійкості державних інституцій. При цьому важливо розмежувати можливий внесок НАТО як організації, допомогу окремих держав-членів і повноваження українських правоохоронних органів, безпосередньо відповідальних за запобігання відповідним правопорушенням. У зв’язку із цим під час публічного захисту цікавою є думка дисертантки щодо того, які конкретні механізми співробітництва є найбільш перспективними та як їх реалізація може впливати на нейтралізацію передумов виникнення НЗВЗФ, їхнього послаблення й недопущення відновлення діяльності в період повоєнної відбудови України.

2. У межах першого розділу, зокрема на стор. 52-74 дисертантка розглядає соціальну обумовленість кримінально-правової заборони створення НЗВЗФ та напрями її вдосконалення, зосереджуючи увагу на сформованих підходах і потребах реагування на загрози в умовах збройної агресії. Водночас поряд із ретроспективними та сучасними аспектами проблематики більш ґрунтовного розкриття потребує її перспективний вимір, зокрема існування

відповідної заборони в період повоєнного відновлення України. Попри запропоновані зміни до кримінального законодавства, недостатньо конкретизовано, як вони враховуватимуть можливу трансформацію незаконних формувань після припинення воєнного стану, збереження прихованих мереж озброєння та фінансування, а також використання таких структур для кримінального чи політичного впливу. Доцільним вбачається розмежування законодавчих пропозицій, зумовлених безпосередніми потребами воєнного часу, і положення, покликані забезпечувати тривалий запобіжний ефект у повоєнному суспільстві. У зв'язку із цим, під час публічного захисту варто пояснити, які зміни характеру загроз дисертантка прогнозує на етапі повоєнного відновлення та які елементи запропонованої кримінально-правової моделі дозволять запобігати повторному виникненню НЗВЗФ за нових суспільних і безпекових умов.

3. На стор. 70-71 дисертантка обґрунтовує поширення заохочувальної норми на осіб, які добровільно припинили істотне сприяння без входження до формування, та врахування об'єктивної можливості активно сприяти припиненню його діяльності. Однак у проєкті ч. 7 ст. 260 КК України на стор. 73 відповідну підставу сформульовано щодо особи, яка «перебувала в складі» формування і «добровільно вийшла» з нього, а застереження про об'єктивну можливість сприяння у тексті цієї частини відсутнє. Доцільно пояснити спосіб усунення цієї неузгодженості, тому що чіткість пропонованих положень визначатиме реальну дієвість заохочувального механізму.

4. У пункті 3 висновків на стор. 213-214 обґрунтовано доцільність поєднання міжвідомчого оцінювання загроз за методологією SOCTA, OSINT-аналізу та інструментів міжнародного інформаційного обміну для нейтралізації інфраструктури незаконних формувань. Підтримуючи комплексність запропонованого підходу, варто зауважити, що перелічені інструменти мають різне функціональне призначення та часові горизонти застосування. Тому додаткового уточнення потребує механізм переходу від стратегічного оцінювання загроз до невідкладного реагування на конкретні ознаки створення

формування. Доцільно пояснити, які результати аналітичної роботи мають зумовлювати першочергові заходи та як забезпечуватиметься оперативність їх реалізації за умов неповноти інформації й значного навантаження на компетентні органи.

5. У межах додатку Б на стор. 244-250 містяться узагальнені відомості щодо емпіричної бази дослідження, яку становлять результати опитування 93 слідчих і 122 оперативних працівників Національної поліції України. Позитивно оцінюючи залучення практичних працівників до дослідження, доцільно уточнити обґрунтування вибірки та критерії відбору респондентів. З огляду на комплексний і міжвідомчий характер досліджуваної діяльності вбачається доцільним включення до опитування представників інших правоохоронних органів, зокрема Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, прокурорів, а також суддів, які мають досвід розгляду відповідних кримінальних проваджень. Урахування їхніх думок дозволило б зіставити оцінки проблем виявлення незаконних формувань, міжвідомчої взаємодії, доказування та судового контролю, зменшуючи ризик однобічного висвітлення практичних труднощів.

Загальні висновки. Дисертація Нікіфорової Анастасії Юріївни «Діяльність правоохоронних органів щодо запобігання створенню непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій запропоновано розв’язання актуального науково-прикладного завдання вдосконалення запобіжної діяльності правоохоронних органів. Робота містить науково обґрунтовані положення, висновки та рекомендації, що мають значення для розвитку правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України. Результати дослідження засвідчують належне володіння методологією наукової діяльності та мають виразну практичну спрямованість.

За своїм науковим рівнем, актуальністю, новизною, теоретичним і практичним значенням дисертація відповідає нормативним положенням Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення

разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, зі змінами. За структурою та основними параметрами оформлення робота відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, зі змінами. У зв'язку із цим, Нікіфорова Анастасія Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» у галузі знань 26 «Цивільна безпека».

Рецензент –
заступник директора інституту з освітньої
та науково-дослідної діяльності
ННІ права та соціального менеджменту
Донецького державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент **Богдана СЕМЕНИШИНА-ФІГОЛЬ**